

Egy ajándék nap. Legyen ez a szabadon kezelt téma százötven sornyi gondolatfutamokhoz, rövid írásokhoz – fordultunk többekhez a szökőév alkalmából. Eddig András Sándor, Ladik Katalin, Prágai Tamás, Szakonyi Károly, Toót-Holló Tamás és Elmer István választ közöltük.

Mátyus Aliz

Négynegyedes

Szökőév sugallta gondolatspirálok

Igen-e?

Ajándék nap? De van-e olyan? Mert hallgathatod-e egész napon át Aureliano Pertilét, a nagy tenort (1885–1952), Perényi Miklós csellómuzsikáját, Kocsis Zoltán és Vásári Tamás milyen másképp szóló *Psalmus Hungaricus*át? A neked kedveseket, beléd ivódottakat, múltad darabjait?

S ha nekem nap csak ettől lehetne ajándék?

Nézheted-e naphosszat a tanyakerítésen át a messze szemközti szürkenyár-ligetet (zsengén pirosba futó friss hajtásaival) vagy az égig érő jegenyék bizsergő csúcsát? Nézhetsz-e le egész napon át Csobáncról a Hajagosra, a lankás vonulatokra a nagy tóig, két majdnem hegy között? Verő napfényben. És szürkületben, hogy még tovább lágyítsa a pasztelleket.

S ha nekem csak ilyen lehetne az ajándék nap?

Olvashatod-e egész napon át Przybylski *Téli regéjét*, Szabó T. Anna *Elhagyát*, Kierkegaard *Vagy-vagyát*, Jungot, Proustot?

Fekhetsz-e az ágyadon, a fürdőkádban (a tengerparton a vizet, a hegyi legelőn az eget bámulva), s elmélkedhetsz-e egész napon át (mindenről, kivéve a lét értelmét)?

Bámulhatod-e, fürkészheted-e a Brueghel-képeket a Kunsthistorisches Museumban, Vermeert az amszterdami Rijksmuseumban?

Mert, ha nem teheted, mitől ajándék az a nap? Ha tehetnéd mindezeket, ezek valamelyikét, egész napon át, lehetne a nap ajándék. Ajándék lenne az a nap, amelyik arra lenne használható, hogy a nézhető, látható, megérthető, mindegy, hogy az emberiség történetének mely pillanatából, az ember gazdagságává alakuljon át. Akkor az lenne az ajándék nap. Amelyik ad, pompázatos gazdagon, s nem engedi, hogy felmerüljön, mire kell mindez, mire jó mindez. Mire kell a többi közül kirívó ember, mire jó az ilyen embernek, hogy kirí a többi közül? Az ajándék nap attól is ajándék, hogy képes kezeskedni az ember békéjéről, derűjéről, állapotáról, amiben akár még teremteni is teremthet, alkotni is alkothat, ellenállás nélkül, hisz nincs, ami megkérdőjelezze tevékenysége értelmét.

Mert, különben,

ha a nap nem igazi ajándék nap, akkor az egyik nem más, mint a másik. Ugyanolyan nap, nem lehet ajándék nap. Egyazon, napról napra ismétlődő tevékenységekkel. Reggelivel, mosogatással, főzéssel, ebéddel, mosogatással, vacsorával, mosogatással, rendezkedéssel, ágyazással, fekvés és alvással. A napok begyakorlott rendje szerinti nap, közte egy kis ezzel-azzal, ami más, nem ajándék nap. És hozzá a hetek begyakorlott rendje (hétfői mosással, keddi vasalással, szerdai ügyintézéssel, csütörtöki bolti nagybevásárlással, pénteki piaci vásárlással, szombati takarítással, vasárnapi ünnepi ebéddel és egy délutánnal, ami még vendégséggel is telhet). És még a hónapok is szabályoznak és kínálnak egy rendet. Hozzák az ünnepeket, a nemzeti ünnepeket, az egyháziakat, a családiakat, s vajon ajándék nap-e bármelyik? Hagyományozottan és begyakorlottan. És az élethez szükséges pénz megkeresésével munkahelyen eltöltött napi nyolc óra után (újabbán több, ma már lehet, hogy tizenkettő, mert nem sikerül megélni a nyolcórás munkából, s lehet variálni is, hogy a nyolc után a négyet ledolgozod még máshol), fel sem merül (s ki felejtkezne meg a napi repetitív tevékenységekről), hogy emberfia ajándék napon agyaljon. Emberfia tehát nem is ismeri az emberi gazdagodás (ha ismerné, nem látná másképp) úri huncutságnak tűnő trükkjét, ezt az értelmiségiek között is kivételesen előforduló gazdagodásféleséget, amiről ugyanúgy leírható, mint a filozófiáról (s ezt megtette egyszer nagynevű filozófusnőnk, s akkor még nehéz volt lenyelni, komoly ellenállást váltott ki jóérezű emberekből), hogy élni vele kevesek adománya, miközben feltétele a jó életnek.

Az emberiségnek bő kézzel osztogatott ajándék napok nélkül, ne lenne (nincs) ez így a művészettel (a művészettel éléssel) is?

És, ha tehát,

egyik nap olyan, akár a másik, elképzelhető-e, hogy létezik egy ajándék nap egy plusznap értelmében? Ha eggyel több?

De mihez képest? És azt hogy érzékeljük?

A mirevalósága, az tehetné plusz eggyé? Praktikus értelemben természetesen. Ez belátható. Plusz egy nap, egy nap haladék a leadatlan írás időpontjának meghosszabbításaként. Igen, így értelmezhető egy nap ajándéknak, és a praktikus birodalmában sok ilyen lenne sorolható. A plusznap így valóban jó. (Persze, ha ahhoz a bizonyos leadáshoz tényleg az az egy nap kell csak, akkor már hozzá.)

Tehát, az a kérdés, hogy az efféle praktikuson túl, egyáltalán észrevehető-e, hogy egy plusznap van? Hogy eggyel több.

Nem lehet, hogy ha nem mondanák, ha nem hívnák fel rá a figyelmet, mint az üstökösökre, a föld más pontjain történő dolgokra, egy cunamira, egy irodaház lerombolására, ötös ikrek születésére, ki se derülne?

Mert mitől?

Eggyel többel, úgy, önmagában, nincs mit kezdeni.

Még talán ott, a végek küszöbén sem. Mert, ha szenvedésben, kinek jó az eggyel több? Ha kicsit jobban, fel se tűnik, ha eggyel több. (Mert ott vagyunk, ugyanannál a megoldhatatlannál.)

Egyébként

a szökőnap is csak egy nap, egy ugyanolyan. Mint a többi.

Szökőévben. Abból a négy negyed napból, ami évente megmarad a 365 fölött. Az ilyen tudás pedig beszerezhető az ember fiúgyermekétől. Már, akinek van. S ha igen, annál érdemes megállni. Nincs az a téma, amibe bele ne férne annak elmondása, az micsoda boldogság és szerencse és csoda, értelme az életnek. S akkor arról a napról, igen, amikor megfogant, amikor megszületett, arról még feltétlenül elmondható, hogy az igen, az egy ajándék nap. És mint olyan, örökös ünnep.

De fiúgyermekünk születéséről nem lehet, hogy ne jusson eszünkbe, s így rögtön fel is merül a kérdés: és a szökőnapon született gyerekek?

Állítsa valaki, hogy egy szökőnapon született gyerekek ajándék lehet az a nap. Nekik aztán, nem hinném, hogy az a nap ajándék lenne. Mert mikor ünnepelnek három éven át? Előtte nap? Utána? És hogy lehet az ilyet kiheverni, minden más, rendes napon született gyerek között?

Vajon hányan lehetnek szökőnapon (ezen a, vajon kinek ajándék napon) születettek?

És mint hátrányos helyzetűeket, vajon ki gyámolítja, karolja fel őket? (Ahogy az szokás, legalább színleg.)

Persze nem ebben a vonatkozásukban (nem hátrányos helyzetűekként), de akár a média kedvezményezettjei is lehetnének. Mert ez is egy kuriózum. Február négyévenként előforduló utolsó napján születni. S pedig mi másra jó ráharapni a médiának, ha nem az efféle kuriózumokra. Kell más az eltereléshez? A figyelem eltereléséhez, a fontosról, a tudandóról, ne adj' Isten, a lényegről?

És most mégis,

mert meg lehet, meg kell jeleníteni a napot, ha felfogásom szerint mégis csak van olyan nap az ember életében (s hát persze, igen), amely ajándék nap, s mindennél ajándékabb.

Arról a napról van szó, arról a nagy napról, amelyiknek az ember, az átélhető legnagyobb egység (nemzet) részeként, annak *érdekei szerinti tevő részese*. Egyértelműen és megfellebbezhetetlenül.

Egyetlen nemzet életében sincs sok erre lehetőséget kínáló alkalom, de a szükséges megvan a mi nemzetünkében is. A nemzet dicső forradalmi (ezer-nyolcszáznegyvennyolc, de még inkább ezerkilencszázötvenhat) során ugyanis megélhető volt, hogy az ember megkülönböztethetetlenül egy az összes többi ember között (és a fentebbi kitétel értelmében: tehát hogy tevő és részes, s ezek feltételeként tudja egysége érdekeit és motivált is az érdekeiben tevésre) és fontos ember (fontosságát és az ügyre való tekintettel egyben emberi méltóságát élheti meg, a többi ember között, mert ez az a helyzet, amelyikben megélhető az egység és a részvétel súlya), fontos az ember és ugyanolyan fontos, mint az összes többi.

Hozzá tartozik a dologhoz, hogy ezt az ember érzi, átéli. Súlyát és egységét. Benn van abban, hogy érzi az összes többi embert. S hogy az összes többi őt. (Más dimenzióban ilyen együttes élmény minden összefogáson alapuló embermentési helyzet. Ember-ember viszonylatában pedig megélhetően ilyen fontosságú a pillanat, amelyikben az egyik ember adja tudását és élettapasztalatát

egy másik embernek, hogy a másikéhoz hozzáadódjon, s ezzel segítsen neki – hogy jobb helyzetbe kerüljön. Mint volt, mint maga tudna, s mint a segítség híján lehetne neki.)

S mert már ezerkilencszázötvenhat is fél évszázada volt, s tevő átélői kihalóban, mindennél fontosabbak számunkra rajtuk kívül a szomszédainknál otthonosan mozgó, későbbi élményt hordozók (prágai tavasz, 1968, a szolidaritás Varsója, 1981), s ezért lesz fontos, mindennél fontosabb az írás, s minden olyan művészet (film!), amelyek – lévén szó ritkán megélhető tapasztalatról – úgy adják mások tudtára ezt az élményt, hogy az, annak akarásáig menően átélhető legyen.

Egy nemzet számára ajándéknak tekinthető minden nap, amelyiken ilyen írásmű (és egyéb más alkotás) születik, s ajándéknak az is, amelyiken olvasója/értője ezt olvassa ki belőle.

Így van ez, nekem így van, az ajándék napokkal.

Faludi Ádám

Napszöktető

Eddig ez egy tökéletes nap, reggel hat múlt, 2008. február másodika, szombat, nemrég álmodt láttam, már nem látom, csak a pilléreit, nincs rádió, nincs tévé, nincs újság, nincs telefon, a reklámanyagoknak felszerelt műanyag cső közvetlenül a kukászedénybe vezet odakint a kapu mellett. Megnyugtató erre gondolni, megnyugtató nem erre gondolni. A redőny még marad, majd később vesszük fel a kapcsolatot a környékbeli civilizációval, hátha tényleg ez az a bizonyos tökéletes nap. Nem segítünk rá a *Perfect day*-jel, nincsen zene, csak fejben, akusztikus kivitelben, bevitelben.

Nekitámaszkodva az álom egyik pillérének, a tavalyelőtti Szikra Urat látom szemben, karnyújtásnyira áll valamitől, arcán a tavalyelőtti kifejezés. Kicsit gúnyos, kicsit cinikus, kicsit olyan, mintha bankjegyeket szeretne

porszívózni majd élete alkonyán egy futballhuligánra emlékeztető szveterben.

– A Kádár-medencében felkapcsolták a villanyokat, vége az előadásnak, mindenki mehet haza.

– Hová haza?

– Ki tudja?

– Sok-sok idő, amíg ráakadsz, hol is az a haza. Ha egyáltalán ráakadsz. Elfedik a zálogcédulák – nyújtom át neki a *teleszpók* szót jutalmul. – Olyan magasan lepik el, mint egy roppant szökőár hullámai a part közeli szárazföldeket.

– Alábecsülsz.

– Nem elemezném a hordalék összetételét, a cédulák vannak felül, a nehezebbje alább.

– Örülj, hogy nem büntet meg senki a konyhában, reggelizés közben.

– Miért büntetne?

– Például gyorsajtásért, mert mondjuk, ha épp autózna, mehetnél gyorsabban is a megengedettnél. Vagy az adóhivatal sózna valamit a nyakadba. Ahhoz gyakorlatilag ok sem kell. Elég, ha épp ott vagy valahol. A büntetés a lényeg, hogy legyen egy biztos alapod, ahonnan tisztán látod a jövő időt.

Jó, hogy Szikra Úr előbukkant két év kimaradás után, és nem fordított semmit közben a megjelenésére, tavalyelőtt módra áll az álmomban.

– Most találtam ezt a teleszpók kifejezést, semmire nem való, de a fekvőrendőröket juttatja eszembe. Tartozhatna a pókfélék családjába, de *szikrányival* sem lenne attól több értelme, mint a fekvőrendőröknek. Teleszpók, a közlekedésre készült utak behálózója.

– Rossz ajtón kopogatsz, az értelem máshol lakik.

– Mi a helyzet ezzel a villanykapcsolással? A sötétségnek vége?

– Csak teszteltelek. Kíváncsi voltam, hogy elhiszed-e.

Gondoltam, úgy teszek, mintha kitalálnék válaszul neki egy történetet. Egy kicsit csaltam, amolyan karaoke módra ment előttem a szöveg, de ő nem láthatta, én meg ráénekeltem egy mindkettőnk számára ismeretlen dallamra.

Egy eltűnt város vesz körül, só hullott nemrég, legutóbb szerda volt. Még nincs csütörtök, de már szerda sincs, egy beékelődött, ismeretlen kiterjedésű hétköznap köszöntött rád. A legutolsó öltönyöd vékony fémhuzalból hajlítgatott kontúrját viseled. Körvonal zakó, körvonal nadrág, körvonal mellény és fémcipő. Akadálytalanul átjárhat rajtad a só, amikor ritkán belekap a szél, és céltalan csapdossa hol erre, hol arra. Az irányok értelmezhetetlenek, hiszen a

várossal együtt eltűntek. Légcsavar nyakkendő és trombitáskalap; némi biztonságérzeted ad, és megjelenésednek határozottságot kölcsönöz, bár erre lényegében semmi szükség, mert egy eltűnt város vesz körül. Talán majd csütörtökön lesz újra város, telve szemlélődők sokaságával, akik esetleg vetnek rád is egy pillantást, addig azonban még nagyon sok sónak kell eltelnie. Ebben a beékelődött napban a só a viszonyítási alap, de ezt te is tudod. Egy óriásposzter van csupán a fejedben, amelyen egy óriásposzter látható, ez sokat segít. Törpe lovadat kuntúrjánál fogva vezeted pórázon ebben a vak világban, ahol a helyváltoztatás fogalma ismeretlen. Ha ezt kutyasétáltatásnak nevezed, akkor hiába vagy beszóva, megnyugodhatsz. Semmi váratlan, se meglepő nem ér, és nem történik veled az égvilágon semmi egy ilyen módon körvonalazott napon.

– Milyen vidám. Úgy érzem, Bulvár Kund még nem ért nálad célba.

– Igyekszem megmenteni az életemet, hátha jó lesz még valamire. Bulvár Kund csak a meglélkelhető hajókat környékezi meg. Megóv a cikcakk manőverezés, állandó fedélzeti jelenlét, mozgás, független változók és a türelem. Bulvár Kund ilyesmiket érzékelvén könnyebb préda után néz. Véletlenül se hajtsd pillanatnyi vagy örök nyugalomra a fejedet, nincs arra neked lehetőség, markold csak a túlélőmondatokat, kapaszkodj bele kötéltetükbe, és hiába úszol a semmi-ben, eljutsz oda, ahová szeretnél.

– Üdvözlöm a munka rabbiját. Mennyi a sör felezési ideje?

– A szökőév természetén kellene gondolkodnom.

– Hiteleink egy nappal többet kamatoznak.

– Örülök, hogy ismét találkoztunk.

Próbáltam helyet változtatni, mielőtt önállóan sikerül visszajutnom a való világba, a szürkületbe, amelyiken az esetleges napsütés sem segíthet később, mert a derű sugárzása átmenetileg szünetel. Ennél a jelenetnél állt meg a Magyar Mosószippan-operett, hogy helyet adjon a reklámidőnek.

Ez nem egy ország? Ezt a kérdést tettem fel valami hivatalosnak a napokban, aki úgy magasodott elé, mint egy embernek látszó tárgy. Azt válaszolta, hogy ez nem érdekes, vannak dolgok, amelyek elavulnak, vannak olyanok, amelyek nem avulnak el, és a *bankcsata* kifejezést emlegette.

Kedves kis reggel ez, hülyeségek helyett a valóság kopogtat.

– Azt tudod, hogy nem huszonkilencedike a szökőnap februárban, hanem huszonnegyediké? – fordultam az álom felé, de addigra már Szikra Úrral együtt eltűnt.

Lehet, hogy nem is volt ott, csak álmodtam.

Úgy döntöttem, hogy az utcai redőnyökkel mégis beengedem a környékbeli civilizációt, ideje igazítani ezen a tökéletes napon, nehogy kilógjon a sorból.

A szökőnapon kellene gondolkodnom, az idő felnégyelésén, a két hétköznap közé beékelődő nap lehetőségein. A valóságos nyolcnapos hét behull az ölembé, de a hangja már igen távoli.

Az jutott eszembe, hogy idén egy nappal többet húzok le az életemből a szokásosnál, és ez szintén nem jelent semmi különöset az egészhez képest. Legfeljebb akkor történhet valami említésre méltó, ha napszöktetőként járok el, és megszóktetem ezt a februári borongóst velem együtt. Egyszerűen kilépek vele az időből egy napra, és füttyölök a Mosószippan-operetre, leülök, hogy visszaállítsam legalább az

igazi mosószippan becsületét. Vagy az időét egy kicsit, ha bírom, mert egy megszóktetett napnál erre alkalmasabbat keresve sem lehetne találni.

Így legyen, ebben maradunk. Megszóktetem február huszonnegyét, és elveszek benne huszonnégy óra mélyen. Hogy felkapcsolódjanak a villanyok, és hazamehessek valahová egy napra. Úgy leszek napszóktető, hogy majd azon a napon előállok egy történettel, amelyik magántörténelmem olyan időszakából származik, amikor még a csodálkozással szemben felvértézetlenül álltam minden jelentős és jelentéktelen dologgal szemben. A *Szappantörténet* címet adom ennek a történetnek.

Szappantörténettel a Mosószippan-operett ellen! Lékeljük meg Bulvár Kundot! Teleszpókot az értelemnek! Mindezekre aztán ráolvassuk a Szappantörténetet házisámán módra:

Jobb kerülni a szappant, mert különben közel a mosdás. A mosdást pedig különösképp érdemes kerülni, mert csak elveszi az időt a tennivalók elől. Sajnos teljes egészében nem lehet tőle megszabadulni, bármilyen agyafúrt indokot találunk is hozzá. Nincs olyan nap, hogy a mosdás ne vigyorogna a lavórból az ember képebe önelégülten. Okkal, ok nélkül odaterelnek bennünket a lavórhoz, moss kezet, az arcod merő egy föld, a füled tövét is, a nyakad csupa retek, és hasonlók, a mosdás meg csak dagadozik elégedettségében, mert vele mindenki kénytelen foglalkozni naponta. Ez a mosdás. Állna a görcs a kitalálójába.

A szappant csak a padláson lehet szeretni, mert ott nyoma sincs a mosdásnak. Egy előregeedett gyúródeszkán sorakoznak egymás mellett a szappanok szabályos téglácskái, a porból kiemelkedő gerendánál, ott,

ahol a sárga faüles meg a rőfösüzlet táblája lóg a cserepek alatti lécekről. A szappannak mindig finom az illata, de itt a padláson a legfinomabb. Egy kicsit meg kell kapargatni, megszagolni, a mosdásra szemernyit sem gondolva. Ez a mosdás büntetése. A padláson nincs egészen csend, de csak nagyon messziről hallatszik odakintről minden, mintha vattába csomagolva lélegezne itt velünk szappanillatot a nyár.

A szappan készítéséről nem sokat tud az, aki szereti kerülni a mosdást. Mert hátha a közelben ólalkodik a mosdás akkor is, amikor az üstben fő a szappan. Nem lehet tudni, jobb olyankor inkább elveszni valahol az udvar mélyén.

Az üstház kéményének könnyökcsöve ott kandikál ki a gádor utolsó oszlopa mellett, s a füst a diófa lombjában veszik el. Az üstben fortyog az a valami, amiből a szappan készül, csak annyit tudni róla, hogy köze van a disznó zsírosabb maradványaihoz, a lúghoz, meg talán némi hamuhoz is. Kevergetni kell a nagy fakanállal, de hogy aztán hogyan és hol keményedik meg, miképpen kerül fel a padlásra, azt bizony homály fedi. Az ember gyereke ilyenkor csendesen meghúzódik a tormalevelek takarásában, és puskatöltényt fényesít a porban.

Amikor a szappant a mosdóvízzel együtt sikerül kilötyyinteni az udvarra, a konyha elé, az olyasmi lehet, mint amikor a fürdővízzel kiöntik a gyereket is. Bár ez egyáltalán nem biztos, az emberek beszélnek összevissza mindenfélét. Elképzelni sem lehet, hogy valaki annyira feledékeny, hogy kiönti a gyereket vízzel együtt. Vagy az, hogy a gyerek akkora, mint egy szappan, s elbújik a lavórban a víz alá kiöntés előtt. Fura dolgok ezek. Annyi bizonyos, hogy a szappan földes lesz, ha kiöntjük, és karistol sokáig, amitől még inkább megelégedetté válik a mosdás, majdhogynem vihog az emberen. A szappant mégsem lehet nem szeretni. Az illatok királya a szappanillat, talán még a legbüdösebb szagos szappanban is ott bujkál, csak nagyon kell keresni és figyelni rá.

Amikor már nem lesz padlás, találunk egy kacatok közt szunnyadó szappant. Biztosan így történik majd. Betesszük egy ritkán használt fiókba, és ott szeretjük, amikor ránk tör a hiábaavaló honvágy.

Ezt a történetet fogom a szökőnap ajtajára rajzszögezni, hogy amolyan bajelhárító lényként óvja, amikor a valóság kopogtat rajta. Úgyhogy február huszonegyedikén időben leülök majd, hogy megírhassam még az első kopogtató megérkezése előtt.

Kedves Olvasónk – ismeri munkánkat, hisz kezében tartja a folyóiratot. Ha kuncogó forintjainkhoz tenni szeretne, „adó-egyszázalékával” is teheti.

A kedvezményezett neve:
Cédrus Művészeti Alapítvány

Adószám:
18110661-1-41.

Köszönjük.